

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Pedagogika

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Cíle výchovy

Cíle výchovy jsou to stavy, které výchova chce dosáhnout. Jsou to konkrétní požadavky, kterých má být výchovou dosaženo.

Obecné cíle výchovy

- **Rozvoj osobnosti:** Rozvíjení všech stránek osobnosti člověka: intelektuální, citové, volní, estetické a tělesné.
- **Příprava na život ve společnosti:** Schopnost žít v souladu s normami a hodnotami společnosti, aktivně se podílet na jejím životě a řešit její problémy.
- **Sebevýchova:** Rozvoj schopnosti člověka pracovat na sobě samém, učit se a rozvíjet se po celý život.

Specifické cíle výchovy

- **Vzdělávací cíle:** Osvojení poznatků, dovedností a návyků v konkrétních oblastech (např. vzdělávací oblast, jazyková oblast, oblast tělesné výchovy atd.).
- **Formativní cíle:** Rozvoj charakterových vlastností a hodnotového systému (např. zodpovědnost, tolerance, respekt, spravedlnost atd.).
- **Sociální cíle:** Rozvoj sociálních dovedností a návyků (např. komunikace, spolupráce, řešení konfliktů atd.).

Cíle výchovy by měly být

- **Realistické:** Měly by být dosažitelné s ohledem na individuální dispozice a možnosti člověka.
- **Měřitelné:** Mělo by být možné zjistit, zda bylo cílů dosaženo.
- **Srozumitelné:** Měly by být jasné a srozumitelné pro všechny zúčastněné (pedagogy, rodiče, žáky).
- **Motivovat:** Měly by motivovat člověka k učení a rozvoji.
- **Vzájemně propojené:** Měly by tvořit ucelený systém, který se vzájemně doplňuje.

Formulace cílů výchovy

Cíle výchovy se formulují pomocí **operačních sloves**, které vyjadřují, co má člověk po dosažení cíle umět.

- Žák bude schopen samostatně vyřešit matematickou úlohu.
- Dítě bude respektovat své kamarády.
- Student se bude aktivně podílet na dění ve třídě.

Cíle výchovy se neustále vyvíjejí. Společnost se mění a s ní i požadavky na člověka. Proto je důležité, aby cíle výchovy byly neustále aktualizovány a reflektovaly aktuální potřeby společnosti.

Struktura výchovy

Struktura výchovy se týká uspořádání a vzájemných vazeb jednotlivých prvků výchovného procesu. Tyto prvky se vzájemně ovlivňují a podmiňují a tvoří tak komplexní systém.

Základní prvky struktury výchovy

- **Cíle výchovy:** Konkrétní požadavky, kterých má být výchovou dosaženo.
- **Obsah výchovy:** Poznatky, dovednosti, návyky a hodnoty, které má člověk v procesu výchovy získat.
- **Principy výchovy:** Základní myšlenky a pravidla, která řídí výchovný proces.
- **Metody výchovy:** Postupy, které pedagog používá k dosažení výchovných cílů.
- **Formy výchovy:** Způsoby organizace výchovného procesu (individuální, skupinová, frontální).
- **Prostředky výchovy:** Pomůcky a nástroje, které se používají ve výchovném procesu (knihy, učebnice, audiovizuální technika).
- **Výchovné prostředí:** Rodina, škola, kamarádi, zájmové kroužky a další prostředí, ve kterém se člověk vyvíjí.
- **Výchovný subjekt:** Pedagog, rodiče, vychovatelé a další osoby, které se podílejí na výchově.
- **Výchovný objekt:** Dítě, žák, student, dospívající, člověk, na kterého výchova směřuje.

Vzájemné vztahy mezi prvky struktury výchovy

Všechny prvky struktury výchovy jsou vzájemně propojeny a ovlivňují se. Například:

- **Cíle výchovy** určují **obsah výchovy** a **metody výchovy**.
- **Principy výchovy** se promítají do **metod výchovy** a **forem výchovy**.
- **Prostředky výchovy** se používají k realizaci **metod výchovy** a **forem výchovy**.
- **Výchovné prostředí** ovlivňuje **výchovný subjekt** i **výchovný objekt**.
- **Výchovný subjekt** používá **metody výchovy** a **formy výchovy** k dosažení **cílů výchovy** u **výchovného objektu**.

Systemový přístup k výchově

Struktura výchovy je chápána v rámci **systemového přístupu k výchově**. To znamená, že výchova je vnímána jako komplexní systém, který je tvořen propojenými prvky. Tyto prvky se vzájemně ovlivňují a podmiňují a tvoří tak celek, který je větší než součet jeho částí.

Systemový přístup k výchově má několik důsledků:

- Je nutné brát v úvahu všechny prvky struktury výchovy a jejich vzájemné vztahy.
- Je důležité, aby všechny prvky struktury výchovy byly v souladu s **cíli výchovy**.
- Je nutné neustále vyhodnocovat efektivitu výchovného procesu a provádět potřebné úpravy.

Podmínky výchovy

Podmínky výchovy jsou faktory, které ovlivňují **výchovný proces** a jeho **efektivitu**. Můžeme je rozdělit do dvou základních skupin:

- Vnitřní podmínky
- Vnější podmínky

Vnitřní podmínky

- **Dědičnost:** Vrozené dispozice člověka, které ovlivňují jeho temperament, charakterové vlastnosti, inteligenci a další.
- **Zdravotní stav:** Fyzický a psychický stav člověka, který ovlivňuje jeho možnosti a limity v učení a vývoji.
- **Potřeby:** Základní životní potřeby člověka, jako jsou potřeba jídla, pití, spánku, bezpečí a lásky.
- **Biorytmus:** Střídání aktivních a pasivních fází v organismu člověka, které ovlivňují jeho výkonnost a soustředění.
- **Úroveň poznání a intelektu:** Souhrn poznatků, dovedností a návyků, které člověk doposud získal.
- **Schopnosti a dovednosti:** Specifické vloh a dovednosti člověka v konkrétních oblastech.
- **Charakter:** Souhrn charakterových vlastností člověka, které ovlivňují jeho chování a postoje.
- **Temperament:** Vrozený soubor psychických vlastností člověka, které ovlivňují jeho reakce na podněty a chování v kolektivu.
- **Motivace:** Vnitřní pohnutky člověka k učení a rozvoji.

Vnější podmínky

- **Rodinné prostředí:** Socioekonomické zázemí rodiny, hodnoty, které v ní panují, a styl výchovy rodičů.
- **Školní prostředí:** Kvalita výuky, klima ve škole a vztahy mezi žáky a pedagogy.
- **Sociální prostředí:** Kamarádi, zájmové kroužky, sportovní kluby a další prostředí, ve kterém se člověk vyvíjí.
- **Kulturní prostředí:** Hodnoty, tradice a normy společnosti, ve které člověk žije.
- **Ekonomické podmínky:** Dostupnost materiálních a finančních zdrojů, které ovlivňují možnosti výchovy a vzdělávání.
- **Politické podmínky:** Politický systém a legislativa, která ovlivňuje fungování škol a výchovného systému.
- **Ekologické podmínky:** Kvalita životního prostředí, která ovlivňuje zdraví a psychický stav člověka.

Vzájemný vliv podmínek výchovy

Vnitřní a vnější podmínky výchovy se vzájemně ovlivňují. Například:

- **Dědičnost** ovlivňuje, jak člověk reaguje na **rodinné prostředí**.
- **Zdravotní stav** člověka může ovlivnit jeho **motivace k učení**.
- **Školní prostředí** může ovlivnit **charakter** člověka.
- **Kulturní prostředí** může ovlivnit **hodnoty** člověka.

Prostředky výchovy

- **Prostředky výchovy** jsou nástroje a pomůcky, které pedagog používá k dosažení **výchovných cílů**.

Materiální prostředky

- **Učebnice:** Základní zdroj informací pro žáky.
- **Pracovní sešity:** Pomůcky pro procvičování a upevňování učiva.
- **Didaktické pomůcky:** Mapy, obrázky, modely, hry a další pomůcky, které zpestřují výuku a usnadňují pochopení učiva.
- **Audiovizuální technika:** Televize, videorekordéry, počítače, projektory a další technika, která umožňuje využívat různé audiovizuální materiály ve výuce.
- **Sportovní náčiní:** Pomůcky pro výuku tělesné výchovy.

Imateriální prostředky

- **Slovo:** Pedagogův výklad, vysvětlování, pokyny a instrukce.
- **Příklad:** Chování a jednání pedagoga, které slouží jako vzor pro žáky.
- **Přesvědčování:** Argumenty a zdůvodnění, které mají vést žáky k pochopení správnosti určitých postojů a chování.
- **Citové působení:** Vytváření příjemné atmosféry ve třídě, budování vzájemné důvěry a respektu mezi pedagogy a žáky.
- **Autorita:** Důsledné a spravedlivé uplatňování pravidel a požadavků.
- **Motivace:** Podpora žáků v učení a rozvoji, vytváření podmínek pro jejich sebeuplatnění a seberealizaci.

Výsledky výchovy

- **Rozvoj poznatků, dovedností a návyků:** Osvojení poznatků z různých oblastí, nácvik dovedností a formování návyků, které jsou potřebné pro život ve společnosti.
- **Rozvoj charakterových vlastností:** Formování charakterových vlastností, jako jsou zodpovědnost, samostatnost, disciplína, tolerance, respekt, spravedlnost a další.
- **Rozvoj hodnotového systému:** Vytváření hodnotového systému, který zahrnuje morální principy, etické normy a ideály, které člověka vedou v jeho životě.
- **Rozvoj sebepoznání a sebehodnocení:** Schopnost člověka poznat sám sebe, své silné a slabé stránky, své hodnoty a cíle v životě.
- **Rozvoj sociálních dovedností:** Schopnost člověka komunikovat s druhými lidmi, navazovat a udržovat přátelství, spolupracovat v kolektivu a řešit konflikty.
- **Rozvoj tvořivosti a kritického myšlení:** Schopnost člověka přicházet s novými myšlenkami, řešit problémy kreativně a kriticky hodnotit informace.

Literatura

- Čábalová, D. Pedagogika. Praha: Grada, 2011.
- Pařízek, V. Základy obecné pedagogiky. Praha: UK, 1996.
- Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2017.